ANALİZ

MAYIS 2018 SAYI: 239

IRAK GENEL SEÇİMLERİ

IRAK'TA YENİ BİR SİYASİ KÜLTÜR ARAYIŞI

EMRAH KEKİLLİ

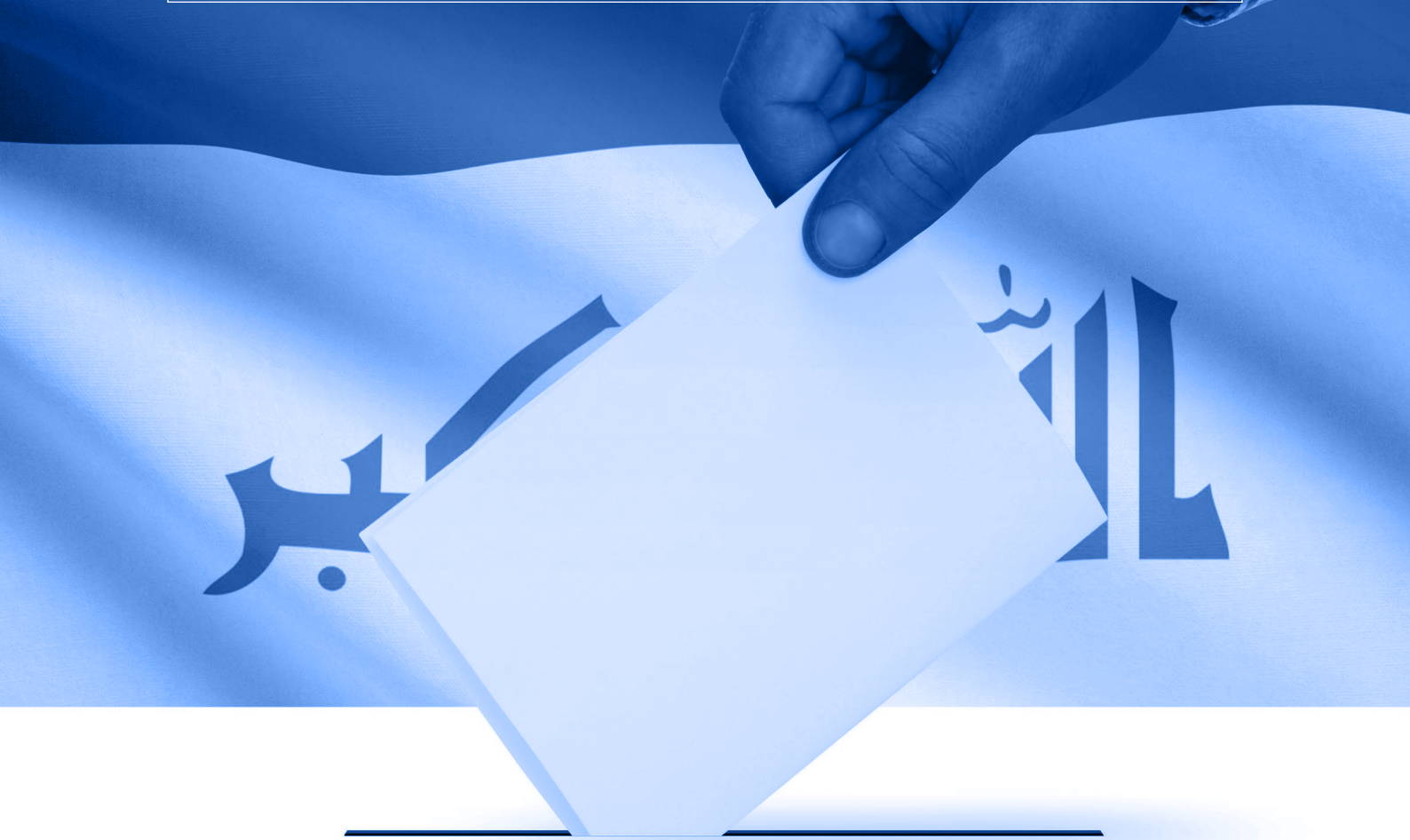

SETA

ANALİZ

MAYIS 2018 SAYI: 239

IRAK GENEL SEÇİMLERİ

IRAK'TA YENİ BİR SİYASİ KÜLTÜR ARAYIŞI

EMRAH KEKİLLİ

SETA

COPYRIGHT © 2018
Bu yayının tüm hakları SETA Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı'na aittir. SETA'nın izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik (fotokopi, kayıt ve bilgi depolama vd.) yollarla basımı, yayımı, çoğaltılması veya dağıtımı yapılamaz. Kaynak göstermek suretiyle alıntı yapılabilir.

Uygulama: Erkan Söğüt
Baskı: Turkuvaz Haberleşme ve Yayıncılık A.Ş., İstanbul

SETA | SİYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI
Nenehatun Cd. No: 66 GOP Çankaya 06700 Ankara TÜRKİYE
Tel: +90 312 551 21 00 | Faks: +90 312 551 21 90
www.setav.org | info@setav.org | @setavakfi

SETA | İstanbul
Defterdar Mh. Savaklar Cd. Ayvansaray Kavşağı No: 41-43
Eyüpsultan İstanbul TÜRKİYE
Tel: +90 212 395 11 00 | Faks: +90 212 395 11 11

SETA | Washington D.C.
1025 Connecticut Avenue, N.W., Suite 1106
Washington D.C., 20036 USA
Tel: 202-223-9885 | Faks: 202-223-6099
www.setadc.org | info@setadc.org | @setadc

SETA | Kahire
21 Fahmi Street Bab al Luq Abdeen Flat No: 19 Cairo EGYPT
Tel: 00202 279 56866 | 00202 279 56985 | @setakahire

İÇİNDEKİLER

ÖZET	7
GİRİŞ	8
IRAK'TA SEÇİM SÜRECİ	9
Şİİ AĞIRLIKLI SİYASİ KOALİSYONLAR	11
SÜNNİ AĞIRLIKLI SİYASİ KOALİSYONLAR	15
KÜRT AĞIRLIKLI SİYASİ KOALİSYONLAR	16
HÜKÜMET KURMA SÜRECİ	18
SONUÇ	18

YAZAR HAKKINDA

Emrah Kekilli

2009'da Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nden mezun oldu. Bilgi Üniversitesi Tarih Bölümü'nde yüksek lisans eğitimini tamamladı, halihazırda Marmara Üniversitesi Tarih Bölümü'nde başladığı doktora eğitimine Fatih Sultan Mehmet Üniversitesi'nde devam etmektedir. 2012'de Anadolu Ajansı temsilcisi olarak Libya'ya giden Kekilli, 2013 itibarıyla Libya'da faaliyet gösteren bir Türk şirketinde yönetici olarak çalıştı. 2015 yılında Türkiye'ye dönerek uluslararası basın kuruluşları için Arapça-Türkçe tercümanlık yaptı. Libya üzerine çok sayıda akademik ve politik makale kaleme alan Kekilli, Libya'yı merkeze alarak Batı Arap Dünyası üzerine çalışmalarını yürütmektedir. Libya tarihi, siyaseti, ekonomisi, Kuzey Afrika'da devlet dışı silahlı gruplar, cihadi gruplar ve cihadi grupların ideolojik söylemi üzerine yoğunlaşmaktadır.

ÖZET

Analiz Irak'taki seçim sonuçlarını ve bu zeminde kurulacak yeni Irak hükümetine dair muhtemel senaryoların parametrelerini incelemektedir. Çalışmada Şii, Sünni ve Kürt ağırlıklı siyasi koalisyonlar ve mezhep üstü şekillenen siyasi söylemin bu koalisyonların aday profilleri üzerindeki etkileri değerlendirilmektedir. Koalisyonların bölgelere göre aldığı oylar ve oy alma nedenleri, parlamentodaki sandalye dağılımının kurulacak hükümet üzerindeki muhtemel etkileri gibi birçok konu ele alınmaktadır. Bu analizin temel iddiası Irak'ta 15 yıldır devam eden siyasi süreçlerdeki seçmen-siyasetçi etkileşiminin yeni bir siyasi denklem ortaya çıkarttığı ve bu denklemin seçmenin verdiği birçok mesajı içerdiğidir. Siyasi aktörler bu mesajı almıştır. Ancak Irak siyaseti seçmen-siyaset etkileşimi kadar bölgesel ve küresel dengelerin etkisiyle de şekillendiği için daha karmaşık bir yapıya sahiptir. Bu analiz yazılırken Irak'ın Bağdat, Basra, Necef, Kerbela ve Erbil başta olmak üzere birçok kentinde farklı zamanlarda karar alıcılar, analistler ve toplumsal kesimlerle birebir yapılan görüşmelerden, yerel ve uluslararası basına yansıyan haberlerden ve konuya ilişkin akademik analizlerden yararlanılmıştır.

Analiz Irak'taki seçim sonuçlarını ve bu zeminde kurulacak yeni Irak hükümetine dair muhtemel senaryoların parametrelerini incelemektedir.

GİRİŞ

12 Mayıs 2018'de yapılan Irak seçimleri 2003'ten bu yana ülkede devam eden derin siyasi krizlerin gölgesinde şekillenen gündem maddelerinin oluşturduğu bir atmosferde gerçekleştirilmiştir. Bu seçimlerde siyasi partiler 2003'ten beri Irak siyasetinde belirleyici olan mezhep temelli söylemi bir kenara bırakarak Iraklılık vurgusu yapmış, Irak genelinde mezhep üstü listelerle seçimlere girmiştir. İbadi'nin listesinin Musul'da birinci parti olması, Sadr'ın Sairun listesinin Irak genelinde oy alması, Allawi'nin Vataniye Koalisyonu'nun hem Sünni hem de Şiilerden önemli siyasetçilere yer vermesi söylem ve eylem düzeyinde bu yönde bir çaba olduğunu göstermiştir.

Bir diğer tartışma konusu da hükümetin mezhep ve etnik temelli paylaşımla mı yoksa siyasi çoğunlukla mı kurulacağı üzerinden şekillenmiştir. Çünkü geçtiğimiz dönemlerde parlamentodaki bütün siyasi partilerin bir biçimde hükümette yer alması ve muhalefetin bulunmaması siyasi denetim mekanizmalarını tıkamıştı. Bu nedenle siyasi çoğunluğun hükümeti oluşturarak hükümete giremeyecek olanların muhalefette kalması yönünde bir görüş dillendirilmeye başlanmıştır. İfade edilen siyasi tıkanıklıktan dolayı yolsuzluk iddialarının üzerine gidilememiştir. Başbakan İbadi yolsuzluk iddialarını gündeme taşıyarak DEAŞ'la başarılı şekilde mücadelenin ardından yolsuzlukla mücadeleye sıra geldiğini vurgulamıştır.

Saddam Hüseyin'in devrilmesiyle ülkedeki güvenlik sektörünün çökmesi, ABD'nin uzun dönem ülkede işgalci kuvvet olarak kalması, DEAŞ terör örgütüyle mücadele sırasında Haşdi Şabi birliklerinin ortaya çıkması ve Kuzey Irak'ta farklı bir güvenlik sisteminin bulunması ülkede karmaşık bir güvenlik yapılanmasının ortaya çıkmasına yol açmıştır. Irak güvenlik sektörünün yeniden inşası, silahlı unsurların tamamıyla siyasetin dışına çıkarılması, siyaset ve silah arasındaki ayrımın kesin çizgilerle çizilmesi Sadr başta olmak üzere sivil siyasete vurgu yapanların ana gündem maddesi olmuştur. Haşdi Şabi ve onunla güçlü ilişkileri bulunan Fetih Koalisyonu ise rahatsızlık konuları arasında yer almıştır. Ayrıca Necef'teki din alimleri Irak'ın en önde gelen Şii din adamı Ayetullah Sistani'nin siyasete ilişkin yorumları seçimlere giden süreçte bir hayli tartışma yaratmıştır.

Seçimler Kuzey Irak'ta özellikle Kerkük ve Süleymaniye'deki seçimlere hile karıştığı yönündeki iddialar dışında başarılı şekilde gerçekleştirilmiş ve sonuçta yeni bir siyasi tablo ortaya çıkmıştır. 2004'ten itibaren işgalci ABD güçlerine karşı yürüttüğü direnişle kendinden söz ettiren Sadr liderliğindeki Sairun Koalisyonu seçimlerden birinci parti olarak çıkmış, Başbakan İbadi'nin liderliğindeki Zafer Koalisyonu ancak üçüncü olabilmiştir. Sadr'ın ABD ve İran karşıtı pozisyonu ve reformcu söylemi ABD ve İran destekli tarafların Irak'taki geleceğine ilişkin tartışmaları beraberinde getirmiştir. Irak siyasetinin işgal sonrası süreçte İran ve ABD'nin derin tesiriyle şekillendiği bilinen bir gerçektir. Her iki aktör de kendi dış politika araçlarının niteliğine göre Irak'ta kendilerine bir etki alanı oluşturmuştur.

Bu yeni dönemde Irak'ta kurulacak yeni hükümetin bölgesel ve küresel düzeyde ABD-İran çekişmesinden bağımsız şekillenmesi mümkün

TABLO 1. 2018 SEÇİMLERİ-KESİN SONUÇLAR	
Kazananlar	**Sandalye Sayısı**
Sairun	54
El-Feth İttifakı	47
En-Nasr Koalisyonu	42
Kanun Devleti Koalisyonu	25
Kürdistan Demokrat Partisi	25
Vataniye Koalisyonu	21
Ulusal Hikmet Hareketi	19
Kürdistan Yurtseverler Birliği	18
Irak Karar İttifakı	14
Anbar Kimliğimizdir	6
Goran (Değişim)	5
Bağdat İttifakı	4
Yeni Nesil Hareketi	4
Ninova Kimliğimizdir	3
Kerkük Türkmenleri Cephesi	3
İrade Hareketi	3
El-Cemahir Kalesi Koalisyonu	3
Kerkük Arap İttifakı	3
Değişim Gücü Koalisyonu	2
Hayır Sancağı	2
Temeddün	2
Abirun	2
Milli Kitle Partisi	2
Demokrasi ve Adalet İttifakı	2
Kürdistan İslam Cemaati	2
Kürdistan İslam Birliği	2
Sivil Parti	1
Selahaddin Kimliğimizdir İttifakı	1
Sivil Demokrat İttifakı	1
Irak Ricali Topluluğu	1
Demokratik Yol	1

Şii Ağırlıklı Koalisyonlar
Kürt Ağırlıklı Koalisyonlar
Sünni Ağırlıklı Koalisyonlar
Türkmenler
Diğer Koalisyonlar

gözükmemektedir. ABD'nin bölgesel müttefiki İsrail-Körfez bloğunun İran'ın bölgesel etkisini kırma yönündeki talepleri ve Trump'ın bu yönde attığı adımların sertliği İran'ın karşı hamlelerinin dozu üzerinde belirleyici olacaktır. İran'a karşı sert hamlelerin gelmesi durumunda İran, Irak üzerindeki nüfuzunu kendisine yönelik baskıyı kırmak için kullanma yoluna gitmek isteyebilir. Irak'taki yeni hükümetin bu çekişmeye ilişkin pozisyonu oyun değiştirici nitelikte olacaktır. Bu nedenle ABD Irak'ta İran'ın etki alanını daraltarak Irak'ı bu çekişmenin dışında tutacak aktörleri tercih edecekken İran mümkün olduğunca kendisinden yana pozisyon alacak aktörleri destekleyecektir. Türkiye geçtiğimiz 15 yılda olduğu gibi Irak'ın bu gerilimleri en az zararla atlatması için dengeleyici bir rol oynamayı sürdürecektir. Bunun yanında Irak'taki su sorununun giderilmesi, terörle mücadelede iş birliği ve Irak'ın yeniden inşası süreçlerinde aktif rol oynayarak vekiller üzerinden güç mücadelesi verenlerden farklı bir siyaset tarzı ortaya koyacaktır.

IRAK'TA SEÇİM SÜRECİ

Irak parlamento seçimleri yüzde 44 oranında bir katılımla gerçekleşti. 329 sandalyeli parlamentoda (dokuzu azınlıklar için ayrılan kotadan) çoğunluğu elde etmek için Irak Yüksek Seçim Kuruluna kayıt yaptıran 320 siyasi parti, koalisyon ve seçim listesi yarıştı. Kayıt yaptıranlar içinde 133 parti, 88 seçim listesi, 205 siyasi oluşum ve 143 partiyi içeren 27 seçim koalisyonu bulunuyordu.[1] 24 milyon 6 bin 900 seçmenden yüzde 44'ü sandığa gitti. Bu rakam 2004'ten bu yana Irak seçimlerindeki en düşük katılım olarak tarihe geçti.[2]

Seçimlere katılımın düşük olmasının nedenleri arasında seçmenin geçtiğimiz 15 yılda siyasetten aradığını bulamaması, yolsuzluk iddialarının ülkenin başbakanı tarafından dahi dillendirilmesi, petrol fiyatlarının düşmesi ve DEAŞ'la mücadelenin ekonomi üzerindeki olumsuz etkileri nedeniyle oluşan ekonomik kriz, evlerini terk eden halka gerekli hizmetlerin götürülememesi,

1. Hüseyin Aslan ve Dr. Ahmed Yousif Ckittan Aljumaily, "2018 Parlemento Seçimleri Öncesi Irak Siyasi Haritası", *ORSAM Analiz*, Sayı: 69 (Mayıs, 2018).

2. "Turnout in Iraq's Parliamentary Election is 44.5 Percent", Reuters, 12 Mayıs 2018.

altyapı hizmetlerine dair gerekli adımların atılamaması, güvenlik sektöründeki kırılgan yapı ve benzeri sorunların seçmeni umutsuzluğa sevk etmesi zikredilebilir.

Bölgelere göre milletvekili dağılımı şu şekilde kaydedildi: Enbar 15, Babil 17, Bağdat 69, Basra 25, Duhok 11, Dikar 19, Diyala 14, Erbil 15, Kerbela 11, Kerkük 12, Meysan 10, Müsenna 7, Necef 12, Ninova 31, Kadisiye 11, Selahattin 12, Süleymaniye 18, Vasit 11 ve azınlıklar için 9 koltuk (Ek 1).[3]

Sünni siyasetçiler seçimlerin ertelenmesi yönünde talepte bulunduğu halde Şii politikacılar seçimlerin zamanında yapılması yönünde bir pozisyon aldı. Sünniler DEAŞ nedeniyle yıkıma uğrayan Ninova, Enbar ve Selahattin bölgelerinde halk evlerini terk ettiği için halk iradesinin sandığa yansımayacağı gerekçesiyle seçimlerin ertelenmesini istemişti.[4] Şiiler ise hukuki gerekçeler öne sürerek seçimlerin zamanında yapılması yönünde baskı yapmıştır. Seçimlerin güvenli bir şekilde gerçekleştirilmesi için halkın evlerine geri dönmesi, elektronik sayım sisteminin kullanılması, seçimlere katılan partilerin silahlı kanadının olmaması[5] ve seçimlerde denetim ve gözetimin artırılması gibi tedbirler alınması yönünde bir kamuoyu mutabakatı oluştu. Başbakan İbadi bu konuda kamuoyunu tatmin etmeye yönelik gerekli tedbirlerin alınacağını belirterek seçimlerin zamanında yapılacağını duyurmuştur.

Seçimler sonrasında seçimlere hile karıştığı iddiaları nedeniyle Kürt bölgesi ve Kerkük'te ciddi gerginlikler yaşandı. Özellikle KYB'ye bağlı güvenlik birimlerinin etkin olduğu bölgelerde Goran, İslami Birlik, İslami Hareket, İslami Cemaat ve Berham Salih'in koalisyonu ve Kürdistan Komünist Partisi seçimlere hile karıştığını iddia ederek seçim sonuçlarını tanımayacaklarını duyurdu.[6] 12 Mayıs seçim gecesi Süleymaniye'de KYB'ye bağlı güvenlik güçlerinin Goran'ın ofislerine saldırdığı ve Goran mensubu altı kişinin yaralandığı bilgileri basına yansıdı.

Bunun yanında Kerkük'te Türkmenler 12 Mayıs gecesi sert bir bildiri yayınlayarak seçimlere hile karıştığını, bunu kabul etmeyeceklerini belirterek Yüksek Seçim Kurulundan oyların elle sayımını talep ederek gösterilere başladı ve eylemlerini günlerce sürdürdü.[7] Bunun yanında Erbil bölgesindeki Altınköprü ve Dakuk gibi kasabalarda ciddi bir Türkmen nüfusu olduğu halde Türkmenlere çok düşük düzeyde oy çıkması zihinlerde soru işaretleri oluşmasına yol açtı. Ayrıca seçim günü Erbil başta olmak üzere diğer bölgelerde DEAŞ terör örgütü nedeniyle evlerini terk etmek zorunda kalmış Sünni iç göçmenlerin oy kullanmakta büyük oranda sıkıntı yaşadığı görüldü.[8]

Yüksek Seçim Kurulunun seçmeni yeteri kadar bilgilendirmediği, bazı seçmenlerin seçim başvuru kağıdı ve eski seçmen kartlarıyla oy kullanmaya geldiği ve kapıdan çevrildiği gözlemlendi. Kayıtlarını yenileyerek yeni seçmen kartı alanların bazılarının isimlerinin okul dışındaki listede olduğu halde sandık listesinde yer almadığı ve bu nedenle de oy kullanamadığı görüldü. İç göçmenlere ilişkin bu sorun birçok sandıkta tekrarlandı ve bu konuda oldukça mağduriyet yaşandı.

3. "The System of Distribution of the Seats", İHEC, http://www.ihec.iq/ihecftp/2018/en/sys12en.pdf, (Erişim tarihi: 20 Mayıs 2018).

4. "توافقات عراقية على تأجيل الانتخابات لا ترضي التحالف الحاكم", El-Araby, https://goo.gl/Lfc7s5, (Erişim tarihi: 15 Mayıs 2018).

5. Bu ifadeyle kastedilen Haşdi Şabi olduğu Irak kamuoyunda genel kabul görmüş bir kanaattir. Haşdi Şabi'nin özellikle Sünni bölgelerdeki varlığının Sünni seçmenin iradesi üzerinde olumsuz etkileri sıkça dile getirilmiştir. Görüştüğümüz Sünni siyasetçiler Haşdi Şabi'nin silahın gücünü kullanarak Sünni seçmenin üzerinde baskı oluşturduğunu belirtmiştir. Bunun yanında sahadaki görüşmelerimizde Haşdi Şabi kökenli Fetih Koalisyonu adaylarına bu yöndeki eleştirileri ilettiğimizde kendilerinin Haşdi Şabi ile ilişkilerinin kalmadığını, Haşdi Şabi'deki görevlerini bırakarak siyasete girdiklerini öne sürmüşlerdir. Hatta Haşdi Şabi'nin organik olarak Haydar İbadi'ye ve Ulusal Güvenlik Müsteşarı Felah Feyyad'a bağlı olduğunu ifade ederek Haşdi Şabi ile ilişkilerinin onlardan fazla olmadığını dile getirmişlerdir.

6. "Blocs in the Parliament of Kurdistan Rejects the Results of the Elections", Kurdiu, http://www.kurdiu.org/index.php/en/news/kurdistan/70304, (Erişim tarihi: 16 Mayıs 2018).

7. "Tensions Rise in Iraq's Kirkuk Amid Vote-Rigging Claims", Anadolu Ajansı, 14 Mayıs 2018.

8. Burada ifade edilen hususlar yazarın seçim günü sahadaki gözlemlerine dayanmaktadır.

Şİİ AĞIRLIKLI SİYASİ KOALİSYONLAR

Bu başlık altında Şiilerin ağırlıkta olduğu Sairun, Zafer, Fetih, Kanun Devleti ve Hikmet Hareketi adlarını taşıyan beş seçim koalisyonu değerlendirilecektir. Koalisyonlar liderleri, bileşenleri, seçim söylemi, toplumsal tabanı, oy aldığı bölgeler ve oy alma nedenleri ve temsil ettiği siyasi vizyon itibarıyla ele alınacaktır. Koalisyonların oy alma oranları geçmişleriyle ilişkilendirilerek Irak siyasetinde seçmen-siyasetçi etkileşimi sonucu ortaya çıkan dönüşüm yorumlanmaya çalışılacaktır. Bu hususları içeren bir çerçeve sunulduktan sonra Irak siyasetinde ortaya çıkan yeni tabloda adı geçen koalisyonların hükümetin kurulma süreçlerinde nasıl bir pozisyon alabileceğine dair öngörüler paylaşılacaktır.

Sairun Koalisyonu ve Mukteda Sadr

Irak seçimlerinin en çok oyu alan Sairun Koalisyonu'na Irak'ın en çok tartışılan siyasi ve dini liderlerinden Mukteda Sadr liderlik etmektedir. Sadr, Irak'taki din adamları arasında ön plana çıkan Sadr ailesinin temsilcisi olması ve aileye bağlı toplumsal kesimlerin etrafında sıkı şekilde toplanması nedeniyle konsolide bir toplumsal tabanı arkasına alabilmiştir. Babası Muhammed Sadık Sadr ve amcası Muhammed Bakır Sadr dini ilimlere hakimiyet ve toplumsal kabul noktasında Irak Şiiliğinin en öne çıkan isimleri olarak Saddam rejimine ciddi direnç göstermiştir. Bu geleneği arkasına alan Sadr Iraklı dini liderler içinde ABD işgaline karşı en güçlü tavrı takınmış, Mehdi Ordusu'nu oluşturarak Amerikan ordusuna karşı Bağdat, Necef ve Basra'da güçlü bir direniş sergilemiştir. Özellikle Nisan 2004'te Sadr'a bağlı Mehdi Ordusu ve ABD askerleri arasında patlak veren çatışmalar Ayetullah Sistani'nin müdahil olmasıyla sonlandırılabilmiştir.[9]

Sadr ABD'nin Irak işgalinden bölgeden çekilmesine kadar kesin bir dille ABD ve müttefiklerinin Irak'tan çekilmesi yönünde bir söylem benimsemiş, bu gerçekleştikten sonra da net ABD karşıtı siyasi pozisyonu devam ettirmiştir. Sadr'a bağlı silahlı gruplar DEAŞ'la mücadelede Haşdi Şabi içinde yer almış, diğer taraftan kendisine bağlı olanlar da dahil silahlı grupların silahlarını Irak devletine teslim etmesi yönünde bir pozisyon takınmış[10] ve Irak'taki yolsuzluk konusunun üzerine ısrarla giderek reform merkezli bir siyasi söylem benimsemiştir. Reform ve devlet inşası, toplumsal adalet, yolsuzlukla mücadele, temel hizmetlerin halka götürülmesi, güvenlik sisteminin devlet çatısı altında yeniden yapılandırılması ve ulusal birlik ve bütünlük ilkelerinden hareketle dini bir hareketten Irak'ın tamamına yayılan bir siyasi partiye dönüşmeyi hedeflemiştir.[11]

Irak seçimlerinde en çok oyu olan Sairun Koalisyonu'nun lideri Sadr, Irak Şiiliğinin öne çıkan isimlerinin bulunduğu ve Saddam rejimine direnç göstermiş bir aileden gelmektedir.

Sadr seçimlere girmek için Milli İstikamet Partisi'ni kurmuş, adı geçen parti de Irak Komünist Partisi, Arap milliyetçisi bir söyleme sahip olduğu bilinen Sünni Arap Saad Asım el-Cenabi liderliğindeki Irak Cumhuriyetçiler Partisi ve bazı küçük partilerle ittifak yaparak "Sairun" koalisyonunu oluşturup seçimlere girmiştir. Diğer partilerin daha küçük ve sahaya etkisi kısıtlı partiler olduğu dikkate alındığında Sadr'ın bu ittifakla şu ana kadar temsil ettiği dini mirası da arkasına alarak daha sivil ve mezhep üstü bir siyasi vizyon ortaya koymak istediği anlaşılmaktadır. Diğer bir ifadeyle bir taraftan babası ve ailesinden miras aldığı ve ona kemikleşmiş bir taban ve bu tabanın

9. "Sistani Returns to Iraq, US Forces trap Mehdi Army", ABC, 25 Ağustos 2004.

10. "Sadr Urges Militias, Including his, to Hand Weapons to Iraq Government", Iraqi News, https://www.iraqinews.com/baghdad-politics/sadr-urges-militias-including-hand-weapons-iraq-government/, (Erişim tarihi: 22 Mayıs 2018).

11. Sairun Koalisyonu'nun seçim programının yazarda bulunan nüshası.

hızlıca harekete geçmesine imkan sunan mirası korurken diğer taraftan bu tabana yaslanıp bütün Irak'a mal olmak istediği görülmektedir.

Sairun Koalisyonu'nun Irak Parlamentosundaki 320 sandalyenin 54'ünü alarak birinci parti olduğu görülmektedir. Nihai seçim sonuçlarına göre Sadr Bağdat'ta kendisine en yakın Fetih listesinden iki kat fazla oy almıştır. Şiilerin çoğunlukta olduğu Vasıt, Müsenna ve Dikar gibi bölgelerde birinci parti, Kerbela, Divaniye ve Babil gibi bölgelerde küçük farklarla ikinci parti olmuştur. Diyala'dan iki vekil çıkarmayı ve Enbar gibi Sünnilerin çoğunlukta yaşadığı bölgelerden de oy almayı başarmıştır.[12]

Sadr seçimlerin ardından Twitter hesabından yaptığı paylaşımla Haşdi Şabi'ye yakın Fetih ve Maliki'nin Kanun Devleti dışında Iraklı bütün siyasi aktörlerle hükümet kurabileceğine işaret etmiştir. Sadr'ın şu twiti siyasi arenayı okumasına dair ciddi ipuçları vermektedir:

> Biz Sairun olarak, "Hikmet"le "Vatani" bir bilinçle, halkın "İrade"sinin talebimiz olması için, "Yeni Nesil" inşa etmek amacıyla, ülkemizde "Değişim" görmek isteğiyle, reform yönünde "Karar"ımız Irak'ın kararı olsun diye, "Zafer" "Bayraklar"ını yükseltmek için "Bağdat" başkentimiz olsun, "Kimliğimiz" olsun, "Hareketimiz" "Demokratik" olsun ki "Kadrolarımız"dan içinde hizipleşmenin olmadığı kuşatıcı teknokrat bir hükümet kuralım.[13]

Bu paylaşım büyük oranda Sadr'ın hükümet kurma noktasında birlikte hareket etmek istediği parti ve koalisyonların kimler olacağını ve olmayacağını göstermekte ve hükümetin niteliğini ortaya koymaktadır. Bu ifadelerde Fetih, Kanun Devleti ve KYB'nin yer almadığı ve buradan hareketle bu partilere mesafeli durmak istediği görülmektedir. "Bizim kararımız Irak sınırları içindedir. Kimse kimsenin emrinde değildir, işgalci olmadıkları sürece ülkemizin paydaşlarıyız. İşgale ve hegemonyaya hayır" diyerek isim vermeden ABD ve İran'a mesafe koymuştur.

Sadr seçimlerden kısa bir süre sonra önce Ulusal Hikmet Koalisyonu Başkanı Ammar el-Hekim'le görüşmüş, Hekim de hükümet kurma sürecinde Sadr'la beraber hareket edeceklerini duyurmuştur.[14] Sadr daha sonra ise Zafer Koalisyonu lideri İbadi ile görüşmüştür.[15]

Zafer Koalisyonu ve Haydar İbadi

Irak seçimlerinden birinci çıkması beklenen Zafer Koalisyonu lideri Irak Başbakanı Haydar İbadi üçüncü olarak herkesi şaşırttı. İbadi Irak'ta Saddam karşıtı Şii muhalefetin birçok lideri gibi siyasete Dava Partisi'nde başladı. 70'li ve 80'li yıllarda Dava Partisi içinde önemli pozisyonlarda bulunurken İngiltere'de doktorasını tamamladı. Gerek Irak'ın Kerrade gibi kozmopolit bir semtinde büyümesi gerekse İngiltere'de uzun yıllar ikamet etmesi nedeniyle çoğulcu ve katılımcı siyasi kültürü benimsediği düşünülmektedir. 2003'te Saddam'ın devrilmesiyle birlikte Irak'a dönmüş, ilk hükümette bakanlık görevini deruhte ederek başladığı siyasi kariyerini birçok siyasi pozisyonda sürdürmüştür. 2014'te Irak Başbakanı olarak göreve başladıktan sonra yerine geldiği Maliki'den farklı bir profil çizmiştir. Öncelikle Maliki'ye nazaran Irak'ta Sünnileri de içeren kapsayıcı bir siyasi vizyon benimsemiş, Kuveyt ve Suudi Arabistan başta olmak üzere İran dışındaki bölgesel aktörler ve ABD ile ilişkilerini geliştirmiştir. DEAŞ terör örgütüyle mücadelede ciddi başarılar elde etmiş ve Irak Bölgesel Kürt Yönetimi'nde (IKBY) gerçekleştirilen illegal referandumu Bağdat lehine sonlandırmıştır.

İbadi'nin 2014'ten bu yana gösterdiği başarılar İbadi etrafında ciddi bir koalisyon oluşmasına yol açtı. İbadi Dava Partisi yöneticilerinden olmasına rağmen yine bir Dava Partisi yöneticisi olan Maliki ile arasındaki derin ayrışma Dava

12. "خارطة توزيع مقاعد برلمان العراق الجديد.. كم للسّنة؟", Saqr News, https://goo.gl/JjxN3W, (Erişim tarihi: 20 Mayıs 2018).

13. Mu_Alsadr, https://twitter.com/Mu_AlSadr, (Erişim tarihi: 20 Mayıs 2018).

14. Sadr Meets Hakim to Discuss Possible Governing Alliance", Rudaw, 18 Mayıs 2018.

15. "Cleric Sadr Meets Iraq PM Abadi, Hinting at Coalition", Reuters, 20 Mayıs 2018.

Partisi'nin seçimlere girmemesi ve İbadi ve Maliki'nin iki farklı liste ile seçimlere katılmasıyla neticelendi. Dava Partisi'nin merkez yönetimi ve teşkilatlarının yanı sıra meclisteki grubunun çoğunluğunun genel olarak İbadi'nin yanında yer aldığı ifade edilmiştir.

İbadi, Dava Partisi'nin teşkilatları ve iktidarda bulunmasının imkanlarından yararlanarak Zafer Koalisyonu adıyla geniş katılımlı bir siyasi blok oluşturdu. El-Nahda ve Selam Grubu, Fazilet Partisi, Irak Türkmenleri İslam Birliği, Ulusal Reform Hareketi, Irak Ulusal Kongresi, Hepimiz Irak'ız, Irak Aşiretleri Ulusal Hareketi, İnşa ve Barış için Muktedirler Topluluğu, Irak'a Vefa Hareketi, Adalet ve Kalkınma Hareketi, Halkların Sesi Topluluğu, Yeni Irak Topluluğu, İntifada Devrimcileri Topluluğu, Verme Hareketi, Ulusal Hikmet Hareketi, Milli Ebrar Hareketi, Irak Kalkanı Grubu ve benzeri gruplar adı geçen koalisyon içinde yer aldı.[16]

Bu kadar geniş katılımlı bir blok oluşturan İbadi'nin seçimlerden mutlak zaferle çıkacağı yönündeki kanı o kadar yaygınlaştı ki Fetih Koalisyonu ve Ammar el-Hekim de Zafer Koalisyonu içinde seçimlere girmek istedi. Fakat Fetih ve Zafer Koalisyonu arasındaki birliktelik 48 saatten fazla sürmedi. Ardından Hekim de koalisyondan çekildi. Seçimlere giden süreçte bu birleşme ve ayrışmaların nedenlerine ilişkin Irak kamuoyunda çokça spekülasyon yapılmasına rağmen bunun nedenleri tam olarak tespit edilemedi.

Irak'ın köklü ve özellikle Basra, Amara gibi vilayetlerinde etkinlik gösterdiği bilinen Şii partilerinden biri olan Fazilet Partisi, Ulusal Güvenlik Müsteşarı Felah Feyyad tarafından kurulan Verim Hareketi, Irak eski Başbakanı ve mevcut Dışişleri Bakanı İbrahim el-Caferi liderliğindeki Ulusal Reform Hareketi, Dava Partisi teşkilatı ve 2003 sonrası siyasette ve hükümette önemli görevler almış Hüseyin Şehristani, Halid el-Atiyye, Salih Hasnavi gibi isimlerin yer aldığı Bağımsızlar (*Mustakillun*) oluşumu gibi güçlü yapıların da İbadi'nin yanında bulunması Zafer Koalisyonu'nu güçlendirdi. İbadi'nin Zafer listesinin Irak geneline yayıldığı, Şii ve Sünni bölgelerin neredeyse tamamında oy aldığı görülmüştür. Parlamentoda 42 sandalye kazanmayı başaran İbadi'nin[17] listesini oluştururken yerel dinamikleri dikkate aldığının en iyi örneği Musul'un önde gelen Sünni siyasetçilerinden eski Savunma Bakanı Halid el-Ubeydi'yi aday yapmasıdır. Zira bu şekilde Şii bölgelerde üçüncü ve dördüncü parti olmasına rağmen Musul'da birinci parti olarak çıkmayı başarmıştır.

İbadi'nin Irak siyasetinde güçlü bir aktör olarak var olacağını öngörmek güç değil çünkü Sadr attığı twitle Sairun'un İbadi ile birlikte hareket etme niyetini ortaya koymuştur. Zira Sadr, Hekim'le vardığı mutabakatın ardından ikinci görüşmeyi İbadi ile yapmıştır. İbadi'nin ABD tarafından desteklendiği ve bu duruma İran'ın da soğuk bakmadığı dikkate alındığında Irak'ta söz sahibi aktörler onun üzerinden yeniden ittifak kurarak onu başbakanlığa dahi taşıyabilir. Bu vesileyle Irak siyasetinin önemli aktörlerinden Dava Partisi de bir şekilde sisteme dahil edilmiş olacaktır.

Fetih Koalisyonu

Fetih Koalisyonu ana gövde olarak Haşdi Şabi içindeki etkin grupların liderleri tarafından oluşturulmuş bir siyasi koalisyondur. Bedir Organizasyonu, Ehli Hak Dostları, Hizbullah Tugayları ve İmam Ali Tugayları'nın yönetici kadroları Fetih Koalisyonu içinde ön plana çıkan isimlerdir. Bedir Tugayları ve Fetih Listesi lideri Hadi Amiri İran-Irak savaşında Bedir Tugayları lideri olarak Saddam rejimine karşı savaşmış, ABD'nin Irak müdahalesi sırasında Irak'ta etkin rol almış ve Saddam'ın devrilmesinden sonra İçişleri Bakanlığı bünyesindeki güvenlik güçleri içinde alan kazanmıştır. Bir diğer koa-

16. Aslan ve Aljumaily, "2018 Parlamento Seçimleri Öncesi Irak Siyasi Haritası".

17. "خارطة توزيع مقاعد برلمان العراق الجديد.. كم للسّنة؟", Saqr News, https://goo.gl/JjxN3W, (Erişim tarihi: 20 Mayıs 2018).

lisyon üyesi Ehli Hak Dostları 2004'te Mehdi Ordusu'ndan ayrılan Kays el-Hazali tarafından oluşturulmuştur. Suriye iç savaşında el-Abbas Tugayları içinde yer aldıkları ifade edilmektedir. Bunun yanında Irak İslami Hareketi, Sıdk ve İta Hareketi, İslami Doğu Partisi, Cihad ve Bina Hareketi, Muntasirin Grubu, Sadıklar Grubu, Bağımsız Halk Topluluğu, İmar Uzmanları Partisi, Irak İslam Yüksek Meclisi, Irak İslam Çalışma Grubu, 15 Şaban İslami Hareketi ve Demokratik Ağ Topluluğu koalisyon içinde öne çıkan diğer gruplardır.[18]

Haşdi Şabi içindeki etkin grupların liderleri tarafından oluşturulan Fetih Koalisyonu Sünni bölgelerden ciddi oranda oy almayı başararak Irak seçimlerinde ikinci olmuştur.

Fetih Koalisyonu Irak'ın güney bölgelerinde birinci ya da ikinci liste olurken Diyala gibi Sünnilerin çoğunlukta olduğu bölgelerde çok ciddi oy almayı başarmıştır. Güney bölgelerde Haşdi Şabi birliklerinin mensupları ve ailelerinin yanında muhafazakar ve dindar Şiilerin de Haşdi Şabi'ye yöneldiği ifade edilmektedir. Zira Sadr, Hekim ve İbadi gibi aktörlerin sivillik, demokrasi, mezhep üstü olma, Iraklılık gibi vurguları muhafazakar ve dindar Şiilerde tam karşılık bulmadığı için bu tabanın daha dini bir söylem benimseyen Haşdi Şabi'ye kaydığı gözlemlenmiştir. Sünni bölgelerdeki Haşdi Şabi birliklerinin içine Sünni grupların da dahil olduğu bilinmektedir. Aynı zamanda Sünni bölgelerdeki Haşdi Şabi birliklerinin de Sünni seçmenin davranışları üzerinde etkisi bulunduğu düşünülebilir. Bu hususlar dikkate alındığında Fetih listesinin Sünni bölgelerde ciddi oy alması izah edilebilir. Bütün bu etkenler çerçevesinde Fetih Koalisyonu Irak Parlamentosunda 47 sandalye kazanmayı başarmıştır.

Fetih'in hükümet üzerinde belirleyici aktör olmaktan ziyade pay alma arayışına gireceği yorumu yapılabilir. Zira Sadr ve Hekim'in Fetih listesine olumlu yaklaşmadığı bilinmekte, bu iki ismin belirleyici olduğu bir senaryoda Fetih'in hükümetin ana aktörlerinden olması mümkün görünmemektedir. Buna karşı mümkün mertebe hükümet içinde yer alarak kazanımlarını ileri bir aşamaya taşıma arayışında bulunacağını öngörmek zor değil. Bunun yanında Fetih yönetimindeki bazı isimlerin İran'la yakın ilişkisi dikkate alındığında İran'ın Fetih'in etkin olması için baskı yapacağını beklemek gerekir.

Kanun Devleti Koalisyonu

Kanun Devleti Koalisyonu lideri Nuri el-Maliki Irak'ın en bilinen siyasetçilerinden biridir. Kerbela ve Hille arasında tamamı Şii nüfusa sahip küçük bir kasabada doğan ve büyüyen Maliki, Dava Partisi'nde siyasete başlamıştır. 1979'da Irak'ı terk ettikten sonra 2003'e kadar İran ve Suriye'de yaşamıştır. 2006'da Irak Başbakanı, 2007'de Dava Partisi Genel Sekreteri görevlerinde bulunmuştur. 2004'te görevi bırakıncaya kadar başbakan olarak Irak'ın bugün kronikleşen sorunlarının çoğunun oluştuğu süreçlerde etkin rol oynamıştır. Gerek tamamı Şii küçük bir kasabada doğup büyümesi gerekse sürgündeyken İran ve Suriye gibi bölge ülkelerde bulunmasının Maliki'nin daha kapalı ve sert bir siyaset anlayışı benimsemesine neden olduğunu düşünebiliriz. 2014'te iktidardan düşmesinde İbadi'ye büyük sorumluluk yükleyerek Dava Partisi içinde ve Irak siyasetinde İbadi ile ciddi rekabet içine girmiştir.

Maliki'nin Kanun Devleti Koalisyonu geçmişe nazaran daralarak ciddi güç kaybetmiştir. Maliki liderliğinde 2009 yılında kurulan Kanun Devleti Koalisyonu 2010 Parlamento seçimlerinde 89 sandalye ile birinci liste olurken 2014 seçimlerinde sandalye sayısını artırarak 92 sandalye elde etmiştir. Ancak süreç içinde Dava Partisi ikiye bölünmüş ve büyük bir kısmı İbadi'nin yanında

18. Aslan ve Aljumaily, "2018 Parlemento Seçimleri Öncesi Irak Siyasi Haritası".

yer almıştır. Ayrıca bugün Fetih listesini oluşturanların büyük bölümü de Kanun Devleti'nden ayrılan isimlerdir. Bunların yanında 2014'ten sonra Kanun Devleti'nden koparak bu seçimlerde kurduğu listeyle üç milletvekili çıkaran Hannan Fetlavi gibi isimler de Kanun Devleti'ni zayıflatmıştır. Süreç içinde Kanun Devleti parçalanmış, Maliki daha dar bir koalisyon oluşturarak seçimlere girmek zorunda kalmıştır. Bütün bu etkenlerin yol açtığı bir siyasi denklemde yeni parlamentoda 25 sandalye elde etmiştir.[19] Buna karşın Maliki'nin iktidarda bulunduğu süreç içinde Irak ordusunun yönetim kademesinde ciddi taban bulduğu ve etkisi olduğu bilinmektedir. Önümüzdeki süreçte bu etkisini siyasi gücünü tahkim etmek için kullanma yoluna başvurabilir.

Kanun Devleti Koalisyonu Bağdat ve Irak'ta Şiilerin yaşadığı bölgelerde üçüncü ve dördüncü liste olarak oy almıştır. Sadr, Hekim ve İbadi ile ciddi bir rekabet içinde olduğu dikkate alındığında kurulacak hükümette etkin rol alması mümkün görünmemektedir.

Ulusal Hikmet Koalisyonu

Ulusal Hikmet Koalisyonu Irak'ın önde gelen din adamları ailesinden Hekim ailesi mensubu Ammar el-Hekim tarafından kurulmuştur. Hekim Irak İslam Yüksek Meclisinin (IİYM) kurucusu Muhammed Bakır el-Hekim'in yeğeni, ikinci başkanı Abdülaziz el-Hekim'in oğludur. Abdülaziz el-Hekim 2009'da hayatını kaybettiğinde IİYM'nin başına geçmiştir. Hekim IİYM'nin başına geçtikten sonra yöneticileriyle kuşak çatışması yaşadığı, partiyi gençleştirmek ve vizyonunu değiştirmek istediği ancak kurumun geleneksel yönetici kadrolarının buna direndiği bilinmektedir.

Hekim Temmuz 2017'de IİYM'den ayrılarak Ulusal Hikmet Hareketi ve bazı küçük siyasi partileri de yanına alarak Ulusal Hikmet Koalisyonu'nu kurmuştur. Koalisyonun Irak genelindeki aday profilinin genç, sivil, mezhep üstü ve ulusal birliğe vurgu yapanlardan oluştuğu görülmüştür. Ulusal Hikmet Hareketi Bağdat ve Irak'ın güney bölgelerinden oy almış, duruma göre dört ya da beşinci sırada bulunmuş ve toplamda 19 sandalye kazanmıştır.[20] Hekim'in oylarında 2014 seçimlerine nazaran ciddi bir düşüş olmuştur. Oylardaki düşüş IİYM'nin bölünmesi ve Hekim kadrolarının çok genç olmasıyla ilişkilendirilebilir. Seçimlerin galibi Sadr ilk görüşmesini Hekim ile yaparak hükümet çalışmalarını onunla yürüteceğini duyurmuştur. Bir taraftan Fetih listesi lideri Hadi Amiri ve Hekim diğer taraftan ise Maliki ve Sadr arasındaki derin rekabet dikkate alındığında Sadr-Hekim bloğunun Fetih ve Kanun Devleti'ni içermeyen bir hükümet kurma arayışı içinde olacağı düşünülebilir.

SÜNNİ AĞIRLIKLI SİYASİ KOALİSYONLAR

Bu başlık altında Sünnilerin ağırlıkta olduğu Karar, el-Vataniye ve diğer küçük seçim koalisyonları değerlendirilecektir. Koalisyonlar liderleri, bileşenleri, seçim söylemi, toplumsal tabanı, oy aldığı bölgeler ve oy alma nedenleri ve temsil ettiği siyasi vizyon itibarıyla ele alınacaktır. Koalisyonların oy alma oranları geçmişleriyle ilişkilendirilerek Irak siyasetinde seçmen-siyasetçi etkileşimi sonucu ortaya çıkan dönüşüm ve Sünni siyasetçi ve seçmenin Irak siyasetinin neresinde durduğu yorumlanmaya çalışılacaktır. Bu hususları içeren bir çerçeve sunulduktan sonra Irak siyasetinde ortaya çıkan yeni tabloda adı geçen koalisyonların hükümetin kurulma süreçlerinde nasıl pozisyon alabileceğine dair öngörüler paylaşılacaktır.

Karar Koalisyonu

Karar Koalisyonu Irak'ta Sünni siyasetin önemli isimlerinin bir araya gelmesiyle oluşturulmuştur. Sünni bölgelerden oy alan bu koalisyon kurulacak hükümette yer almak isteyecektir. Koalisyo-

19. "خارطة توزيع مقاعد برلمان العراق الجديد.. كم للسّنة؟", Saqr News, https://goo.gl/JjxN3W, (Erişim tarihi: 20 Mayıs 2018).

20. "خارطة توزيع مقاعد برلمان العراق الجديد.. كم للسّنة؟", Saqr News, https://goo.gl/JjxN3W, (Erişim tarihi: 20 Mayıs 2018).

nun lideri seçim öncesinde Irak Cumhurbaşkanı Yardımcısı ve Birleşik Irak Partisi Başkanı Usame Nuceyfi'dir. 2010-2014 arasında Parlamento Başkanı olarak görev yapan Nuceyfi 2010 seçimlerine el-Irakiye Koalisyonu içinde girmiş, koalisyon bu seçimlerde 91 sandalye almıştır. 2014 seçimlerinde ise koalisyonun oylarında ciddi bir düşüş olmuş ve ancak 23 sandalye alabilmişti.

Irak'ta Arap Projesi Partisi ve Başkanı Hamis el-Hancer koalisyonun öne çıkan diğer isimlerindendir. Hancer Sünni tabanda ciddi karşılığı olan bir siyasetçidir. Özellikle finanse ettiği yardım kuruluşları iç göçmen durumuna düşmüş ailelere ciddi yardımda bulunmuştur. Ulusal Gelecek Topluluğu Partisi lideri Selman Cumeyli, Irak'ın Büyüklüğü Partisi lideri Talal Hudeyr Zubi, Milli Hak Partisi lideri Ahmed el-Mesari ve benzeri birçok önemli Sünni lider de koalisyon içinde yer almaktadır.[21] Karar Bağdat, Diyala, Salahattin ve Enbar gibi bölgelerden oy alabilmiştir. Irak Parlamentosunda toplam sandalye sayısı 14 olarak ifade edilmektedir. Koalisyonun hükümette yer alarak kazanımlarını korumak için çalışacağı öngörülebilir.

Vataniye Koalisyonu

Vataniye Koalisyonu Şii ancak seküler ve ulusalcı çizgisiyle ön plana çıkan İyad Allawi liderliğinde ve çoğunluğu Sünni liderlerin katılımıyla oluşmuştur. Allawi 2010 seçimlerinde en çok oyu almış ve mezhepler üstü bir koalisyonun lideri olmuş Irak siyasetinin önemli simalarından biridir. Ancak 2014 seçimlerinde ciddi güç kaybetmiştir. Bu seçimde Irak Parlamento Başkanı ve Sünni siyasetin ön plana çıkan genç isimlerinden Selim Cuburi, tecrübeli Sünni siyasetçi Salih el-Mutlak ve öne çıkan din alimlerinden merhum Haris Dari'nin kardeşi Cemal Dari'nin de koalisyona katılmasına[22] rağmen Irak genelinde ancak 21 sandalye kazanabilmiştir. Koalisyonun genel itibarıyla Sünni bölgelerden oy aldığı görülmüştür. Basra'dan sadece bir vekil çıkarmıştır ancak Basra'da ciddi bir Sünni nüfus olduğu bilinmektedir. Vataniye Koalisyonu'nun mezhepler üstü yapısı, Allawi'nin uzlaşmacı kişiliği ve reform merkezli söylemi Sadr-Hekim bloğu ile yakınlaşmasını sağlayabilir. En büyük Sünni grup olarak Şii blokla birlikte hareket ederek mezhepler üstü bir hükümet kurulmasına katkı sunabilir.

Diğer Sünni Koalisyon ve Partiler

Sünni gruplar ayrıca Kimliğimiz Enbar, Kimliğimiz Ninova, Bağdat Koalisyonu ve Salahattin Kimliğimiz gibi bölgesel koalisyonlar ya da küçük partilerle seçimlere girmiştir. Bu koalisyon ve listelerde isimlerin belirlenmesinde yerel dinamikler, kabilevi ilişkiler de belirleyici olmuştur. Hükümetin şekillenmeye başlamasıyla birlikte pragmatik bir tavır takınarak hükümetin içinde yer alma yönünde eğilim gösterecekleri öngörülebilir.

KÜRT AĞIRLIKLI SİYASİ KOALİSYONLAR

IKBY referandumuyla tartışmaların odağı haline gelen Mesut Barzani ve partisi KDP seçimlerde büyük oranda sandalye sayısını koruyarak Irak Parlamentosunun en büyük dördüncü grubu olmuştur. Özellikle Kerkük'ün düşmesinden sorumlu tuttuğu KYB karşısında Erbil ve Duhok'ta oylarını artırmıştır. Musul'da kontrol ettiği alanların büyük bölümünü kaybettiği halde 2014 seçimlerinde kazandığı altı sandalye sayısını korumuş, Kerkük'te seçimleri boykot ettiği için vekil çıkartamamıştır. Süleymaniye'de ise 2014 seçimlerinde iki sandalye kazanırken bu seçimlerde ancak bir sandalye çıkardığı görülmüştür. KDP toplamda 25 sandalye elde ederek Irak Parlamentosuna dördüncü büyük grup olarak girmeyi başarmıştır.[23]

21. Koalisyonun kuruluş kurultayı için bkz. "احتفالية تحالف القرار العراقي في بغداد", YouTube, 21 Nisan 2018, https://www.youtube.com/watch?v=RjDNggn9jI8, (Erişim tarihi: 1 Mayıs 2018).

22. Bkz. "الانتخابات العراقية: إياد علاوي زعيم ائتلاف الوطنية", BBC Arapça, 10 Mayıs 2018.

23. "خارطة توزيع مقاعد برلمان العراق الجديد.. كم للسّنة؟", Saqr News, https://goo.gl/JjxN3W, (Erişim tarihi: 20 Mayıs 2018).

Mesut Barzani'nin illegal referandum sonrasında kenara çekilmesiyle ön plana çıkan Neçirvan Barzani seçimlerden sonra yaptığı açıklamada KDP'nin elde ettiği sonuçları zafer olarak niteleyerek "Konsensüs temelinde, Kürtlerle ortaklık içinde yeni bir hükümet kurmalıyız." demiştir. Kürt partilerinin birlik olarak hükümette güçlü şekilde yer alması gerektiğini savunmuştur.[24] Bu açıklamalarda KDP'nin hükümette etkin şekilde bulunmak ve mümkünse diğer Kürt partilerini de yanına çekmek istediği görülmektedir. Ancak Sadr'ın KDP'nin hükümette bulunmasına dair olumlu bir ifadesinin olmaması, ayrıca Goran, Yeni Nesil ve Berham Salih'in hareketi gibi yeni nesil Kürt partilerini andığı dikkat çekmektedir.

Kuzey Irak'ın öne çıkan bir diğer siyasi hareketi KYB'nin seçimlerde sandalye sayısını artırdığı görülmüştür. KYB gerek referandum sonrası yaşanan gelişmelerde gerek sonrasında KDP'nin "ihanet" eleştirilerine maruz kalmıştır. Diğer taraftan Celal Talabani'nin ölümü sonrası parti içinde yaşanan liderlik mücadelesinde Talabani ailesi ile Kosret Resul ve Berham Salih gibi partinin kurucu isimleri arasında ciddi çekişmeler yaşanmıştır ve halen yaşanmaktadır. Öte yandan Goran, Yeni Nesil ve İslami partiler Kuzey Irak'taki siyasi, ekonomik ve toplumsal bütün sorunların kaynağı olarak KYB'yi görmektedir. Tüm bunlara rağmen KYB'nin Süleymaniye'de fazladan iki sandalye alırken Erbil'de KDP karşısında güç kaybettiği buna rağmen Kerkük ve Duhok'taki varlığını koruduğu görülmüştür.

KYB seçim gecesi seçime hile karıştırdığı yönünde ciddi eleştirilerin hedefi olmuştur. KDP yetkilileri dahi KYB'nin elde ettiği sonuçların mantık dışı olduğunu savunarak oyların elle sayılmasını istemiştir.[25] Kuzey Irak'ta neredeyse bütün siyasi partiler KYB'yi seçime hile karıştırmakla suçlayarak seçimi izleyen günlerde bir araya gelip seçim sonuçlarını tanımayacaklarını duyurmuştur.[26] Benzer şekilde Irak Türkmen Cephesi Kerkük'te tek listeyle seçime girmiş, seçim gecesi seçime hile karıştığını ifade ederek sert bir açıklama yapmış,[27] seçimleri takip eden günlerde eylemlerini sürdürmüş ve Bağdat'tan oyların yeniden sayımını istemiştir. KYB bütün eleştirilere karşı Kürt partilerle müzakereye açık olduğu yönünde mesajlar vermiştir. Ayrıca Bağdat'taki hükümet süreçlerinde müzakere etmek üzere bir komite oluşturmuştur.[28]

IKBY referandumuyla tartışmaların odağı haline gelen Mesut Barzani ve partisi KDP seçimlerde büyük oranda sandalye sayısını koruyarak Irak Parlamentosunun en büyük dördüncü grubu olmuştur.

Bir önceki seçimlerde dokuz sandalye kazanan Goran'ın bu seçimlerde dört sandalye eksik çıkararak güç kaybettiği görülmüştür. Goran yetkilileri seçimlerde oy kaybetmelerini gerektirecek bir durum olmadığını, Kuzey Irak'taki bütün sorunların KYB ve KDP'den kaynaklandığını, seçmenin KYB'ye kaymasının şüpheli bir durum olduğunu öne sürmüştür. Goran'ın bu eleştirilerine diğer partiler de katılmıştır. Erbil ve Süleymaniye'de birer sandalye kaybeden İslami Cemaat; Duhok'ta iki ve Süleymaniye'de bir sandalye kaybeden İslami Birlik seçimlerden beklediği sonucu alamayarak sadece iki sandalye kazanan Berham Salih, Kürdistan İslami Hareketi ve Kürdistan Komünist Partisi de Goran'la aynı görüşleri savunmuştur. Bu partiler seçimlere hile karıştığını savunarak Irak Yüksek Seçim Kurulundan oyların elle yeniden sayılmasını talep etmiştir. İstedikleri karşılığı bu-

24. "Barzani Calls for Coalition Government in Iraq", Anadolu Ajansı, 19 Mayıs 2018.

25. "PUK Claim Sulaimani Victory, Gorran, CDJ Demand Manual Recount", Rudaw, 12 Mayıs 2018.

26. "Six Kurdish Parties Consider Withdrawing from Iraqi Political Process", Rudaw, 18 Mayıs 2018.

27. "لجبهة التركمانية: نمهل مفوضية الانتخابات ٤٢ ساعة لإعادة فرز الأصوات بكركوك", Alarab, http://www.alarab-news.com/News-ME/article-2300489.html, (Erişim tarihi: 22 Mayıs 2018).

28. "PUK Ready for Negotiations with Kurdish Parties, Sadr", Rudaw, 19 Mayıs 2018.

lamazlarsa seçim sonuçlarını boykot ederek siyasi süreçte yer almayacaklarını duyurmuştur.

Referanduma karşı pozisyonuyla ön plana çıkan genç iş adamı ve aktivist Şehsuvar Abdülvahit liderliğinde kurulan "Yeni Nesil Hareketi" güçlü bir çıkış yaparak Bağdat Parlamentosunda dört sandalye elde etmiştir.[29] Abdülvahit liderliğindeki koalisyonda Kuzey Irak'ta PKK'yla yakın ilişkisi bilinen iki partinin yer alması Yeni Nesil ve PKK arasındaki ilişkinin niteliğine dair ciddi soru işaretlerine neden olmuştur. Abdülvahit'in orta sınıf bir aile çocuğundan zengin bir işadamına, buradan Kuzey Irak siyasetinde önemli bir figüre dönüşme hikayesi tecrübeli siyasetçi ve gazeteciler arasında tartışma konusu olurken gençler açısından bir rol model olarak görülmesine yol açmıştır. Yeni Nesil'in Bağdat, Necef ve Basra hattında dahi seçimlere girmesi ve Necef'te dört bin oy alabilmesi Irak siyasetinde kendisinden söz ettirmeyi sürdüreceğini göstermektedir. Sadr'ın Yeni Nesil Hareketi'ne mesafeli olmaması bu gruba hükümet kurma süreçlerinde yer vermek istediğini düşündürmüştür.

HÜKÜMET KURMA SÜRECİ

Irak'ta yeni hükümet birkaç aşama içerisinde kurulacaktır. Irak'ın mevcut Cumhurbaşkanı Fuad Masum nihai seçim sonuçlarının açıklanmasından sonra 15 gün içinde yeni parlamentoya toplanma çağrısında bulunacaktır. Parlamentonun ilk oturumunda vekiller salt çoğunlukla –yani en az 165 vekilin oyuyla– bir meclis başkanı ve iki yardımcısını seçecektir. İlk oturumdan sonra otuz gün içinde parlamento üçte iki çoğunlukla –yani en az 220 vekilin oyuyla– cumhurbaşkanını da belirleyecektir. Daha sonra Cumhurbaşkanı parlamentodaki en büyük siyasi gruba hükümeti kurma görevi verecektir. En büyük siyasi grup hükümeti kurması için bir görevli başbakan tayin edecek, görevli başbakan otuz gün içinde parlamentoya kabine ve programını sunacaktır. Parlamentodaki salt çoğunluk –yani en az 165 vekil– başbakanın kabine ve programını onaylarsa başbakan göreve başlayacak, aksi takdirde cumhurbaşkanı başka bir adaya on beş gün içinde hükümeti kurma görevi verecektir.[30]

Hükümetin kurulmasına giden süreçte parlamentoda salt çoğunluğun oluşması zorunluluğu çok partili bir uzlaşıyı mecburi kılmaktadır. Zira ilk olarak parlamento başkanının seçilebilmesi için Sairun, Hikmet Koalisyonu ve Zafer Koalisyonu bir araya gelseler dahi sandalye sayıları 115 etmektedir ve Meclis başkanı seçmek için 50 sandalyeye daha ihtiyaç duyulmaktadır. Bunun için diğer Sünni gruplar ve Kürtlerin de desteğini almak zorunda kalacaklardır. Cumhurbaşkanını seçmek için ise daha geniş katılımlı bir koalisyona ihtiyaç duyulacaktır. Yani meclis başkanının seçilmesi mümkün olduğunda aslında cumhurbaşkanı ve başbakanın seçilme süreci de netleşecektir. Zira taraflar bu süreçleri netleştirmeden meclis başkanı ve cumhurbaşkanlığına ilişkin pozisyon almaktan kaçınacaktır.

SONUÇ

Seçimlere giden süreçte geçmişte birlikte hareket eden Şii bloğun parçalanması Şiilerin Irak'ın geleceğine ilişkin farklı vizyonlar geliştirdiğini göstermiştir. Dava Partisi'nden İbadi ve Maliki'nin ayrı listelerde seçimlere girmesi, Haşdi Şabi'nin İbadi, Maliki ve Hekim de dahil birçok siyasi gruptan seçmen çekmesi Irak Şiiliği arasındaki farklılaşmanın derinleştiğini ortaya koymuştur. Maliki-Sadr ile Amiri-Hekim rekabetlerinin Şiiler arasında bundan sonraki süreçte bir bütünlük yakalanmasını güçleştireceği düşünülmektedir. Sistani'de temsil edilen dini liderliğin ise bu farklılaşmaların tarafı olmaktan kaçınarak birleştirici bir rol üstlenme arayışında olduğu ancak yolsuzluk gibi temel konularda pozisyon almaktan çekinmediği görülmüştür.

29. Abdülvahit'in Irak siyasetine ilişkin görüşlerine ilişkin bkz. "New Generation Leader Asks to Be Jailed if Accusations of Corruption Are True", Rudaw, 2 Mayıs 2018.

30. "السيناريو المقبل لتشكيل الحكومة وفقاً للدستور", Almadapaper, http://almadapaper.net/Details/210478, (Erişim tarihi: 13 Mayıs 2018).

Sünni grupların parçalanarak küçük ve yerel grupların sayısının artması ve bir kısmının İbadi ve Fetih listelerinden seçimlere girmesi bir yönüyle devlet imkanlarına sahip Şii siyasi aktörlerin Sünnileri kendi tarafına çekmeyi başardığını göstermiş, diğer taraftan Sünni siyasi elitlerin Sünni seçmenin taleplerine karşılık vermede yetersiz kaldığını ortaya koymuştur. Bunun yanında Haşdi Şabi'nin Sünni bölgelerdeki varlığının Sünni seçmen ve elitlerin davranışları üzerinde güçlü bir etkisi olduğu ve Sünni iradenin siyasi temsilini olumsuz etkilediği sahada sıkça dile getirilmektedir. DEAŞ terör örgütünün neden olduğu yıkım nedeniyle Irak'ın farklı yerlerine savrulan iç göçmen Sünnilerin iradesinin sandığa bütünüyle yansıyıp yansımadığı ayrıca tartışılması gereken bir konudur.

Kürt siyasetinde derin bir kırılma olmadığı, Kürt siyasetinin önde gelen iki aktörü KDP ve KYB'nin gücünü muhafaza ettiği, Goran ve İslami partilerin taban kaybettiği, Şehsuvar Abdülvahit ve Berham Salih'in kurduğu koalisyonlar gibi yeni siyasi akımların seçmenden onları ayakta tutmaya yetecek desteği aldığı görülmüştür. Buna rağmen Kürt seçmenin Kürt siyasetinden umduğunu bulup bulmadığı ayrı bir gündem olarak karşımızda durmaktadır. Kuzey Irak'ın içinde bulunduğu derin ekonomik kriz ve illegal referandum sonrasında Erbil-Bağdat hattındaki gerilimlerin nasıl giderileceğinden Kuzey Irak'ın iç dengelerinin Bağdat'la ilişkilere nasıl yansıyacağına dair sorular önümüzdeki günlerde yaşanacak gelişmeler ışığında değerlendirilebilecektir.

Irak'taki seçim sonuçları seçmenin reform, ulusal birlik, ekonomik kalkınma, sivilleşme ve ABD-İran rekabetinin dışında kalmak istediğini ortaya koymuştur. İfade edilen hususların altını çizen Sadr seçmenden aradığı desteği bularak seçimlerden birinci parti olarak çıkmayı başarmıştır. Sadr'ın Hekim ve İbadi gibi ifade edilen hususlara vurgu yapan aktörlerle ivedi şekilde irtibat kurması, Vataniye ve Karar listesi gibi Sünni siyasi koalisyonlarla birlikte hareket etme sinyali vermesi, Yeni Nesil, Goran ve Berham Salih gibi Kürt aktörlere yeşil ışık yakması Sadr'ın seçmenin istediğine cevap verme niyetinde olduğunu ortaya koymuştur. Sadr'ın şimdiye kadarki siyasi geçmişi, seçime giden süreçte kullandığı söylem ve seçim sonrasında verdiği mesajlar dikkate alındığında Irak siyasetini dış etkilerden bağımsız, ulusal uzlaşı temelinde ve reformcu bir bakışla şekillendirmek istediği görülmektedir. Bu nedenle Irak'ın geçmişteki mezhepçilik, dış aktörlerin etkisine açık olma ve yolsuzluk gibi yüklerini temsil eden siyasi aktörleri mümkün olduğunca saf dışı bırakarak kendisine yakın aktörlerle yürümek isteyeceği söylenebilir. Bu hususların tamamı Sadr'ın hükümet kurma süreçlerinde belirleyici parametreler olacaktır.

Siyasetçi ve seçmen arasında 15 yıldır devam eden etkileşim neticesinde ortaya çıkan bu yeni siyasi denge Irak siyasetinin geleceğini tek başına şekillendirmek için yeterli değildir. Zira Washington-Bağdat geriliminin etkilerini en derinden hisseden ülke Irak'tır. Önümüzdeki süreçte İran ve ABD arasındaki gerilimin niteliği her iki aktörün Irak politikalarını da şekillendirecek, Irak'taki müttefiklerinde aradığı özellikleri belirleyecektir. ABD-İran geriliminin şiddetinin artması Irak'ta seçmen ve siyasetçi etkileşimine olumsuz etki yapacakken gerilim şiddetinin hafif olması Irak'ta uzlaşı imkanını artıracaktır.

Türkiye geçtiğimiz 15 yılda Irak'ta halkın taleplerinden, istikrardan ve inşa süreçlerinden yana tavır almış ve Irak'ın söz konusu gerilimden en az zararla çıkmasına önemli katkılar sunmuştur. Zira Türkiye geçtiğimiz dönemde Irak'ta herhangi bir tarafın yanında değil bir bütün olarak Irak halkı ve devletinin yanında yer almış, dış müdahalelerin ülkeyi felakete sürüklemesinin önüne geçmek istemiştir. Her iki ülkenin karşılıklı iş birliğini güçlendirerek somut adımlarını sürdürmesi iki tarafın da güçlü siyasi iradesiyle mümkün olacaktır. Irak seçimleri geride bırakıp hükümet kurma süreçleriyle meşgulken Türkiye tarihinin en önemli seçimlerinden birine doğru yol almaktadır. Her iki süreç sonunda ortaya çıkacak siyasi tablo iki ülke arasındaki ilişkileri etkileyeceği gibi bölgenin geleceğinin şekillenmesinde de başat rol oynayacaktır.

EK 1. BÖLGELERE GÖRE MECLİSTE KAZANILAN SANDALYE SAYILARI

Bölge	Bağdat	Ninova	Basra	Zikar	Süleymaniye	Babil	Anbar	Erbil	Diyala	Necef	Selahaddin	Kerkük	Vasit	Divaniye	Kerbela	Duhok	Meysan	El-Müsenna	Toplam
Kürdistan İslam Birliği					1											1			2
Kürdistan İslam Cemaati					1			1											2
Koran (Değişim)					4			1											5
Demokrasi ve Adalet İttifakı					1			1											2
Yeni Nesil Hareketi					2			2											4
Kürdistan Milli Birliği		1			8			2	1			6							18
Kürdistan Demokrat Partisi		6			1			8								10			25
Milli Kitle Partisi		2																	2
Demokratik Yol		1																	1
Kerkük Arap İttifakı												3							3
El-Cemahir Kalesi Koalisyonu											3								3
Abirun							2												2
Irak Ricali Topluluğu			1																1
Sivil Demokrat İttifakı	1																		1
Temeddün	1	1																	2
Hayır Sancağı	2																		2
Selahaddin Kimliğimizdir İttifakı											1								1
İrade Hareketi	1		1											1					3
Değişim Gücü Koalisyonu						1							1						2
Kerkük Türkmenleri Cephesi												3							3
Sivil Parti	1																		1
Anbar Kimliğimizdir							6												6
Ninova Kimliğimizdir		3																	3
Bağdat İttifakı	4																		4
Milli Koalisyon	8	4	1				3		3		2								21
Irak Karar İttifakı	4	3					2		3		2								14
Milli Hikmet Bloku	4		2	2		3			1	1			2	1	1		1	1	19
Sairun	17		5	6		4			2	4			3	3	3		5	2	54
Kanun Devleti Koalisyonu	9		4	3		2				1			1	1	2		1	1	25
El-Feth İttifakı	9	3	6	5		4			3	3	2		2	3	3		2	2	47
En-Nasr Koalisyonu	8	7	5	3		3	2		1	3	2		2	2	2		1	1	42
Toplam Sandalye	69	31	25	19	18	17	15	15	14	12	12	12	11	11	11	11	10	7	320

Analiz Irak'taki seçim sonuçlarını ve bu zeminde kurulacak yeni Irak hükümetine dair muhtemel senaryoların parametrelerini incelemektedir. Çalışmada Şii, Sünni ve Kürt ağırlıklı siyasi koalisyonlar ve mezhep üstü şekillenen siyasi söylemin bu koalisyonların aday profilleri üzerindeki etkileri değerlendirilmektedir. Koalisyonların bölgelere göre aldığı oylar ve oy alma nedenleri, parlamentodaki sandalye dağılımının kurulacak hükümet üzerindeki muhtemel etkileri gibi birçok konu ele alınmaktadır. Bu analizin temel iddiası Irak'ta 15 yıldır devam eden siyasi süreçlerdeki seçmen-siyasetçi etkileşiminin yeni bir siyasi denklem ortaya çıkarttığı ve bu denklemin seçmenin verdiği birçok mesajı içerdiğidir. Siyasi aktörler bu mesajı almıştır. Ancak Irak siyaseti seçmen-siyaset etkileşimi kadar bölgesel ve küresel dengelerin etkisiyle de şekillendiği için daha karmaşık bir yapıya sahiptir. Bu analiz yazılırken Irak'ın Bağdat, Basra, Necef, Kerbela ve Erbil başta olmak üzere birçok kentinde farklı zamanlarda karar alıcılar, analistler ve toplumsal kesimlerle birebir yapılan görüşmelerden, yerel ve uluslararası basına yansıyan haberlerden ve konuya ilişkin akademik analizlerden yararlanılmıştır.

SETA

ANKARA • İSTANBUL • WASHINGTON D.C. • KAHİRE

www.setav.org